

МАТЕРІАЛИ КОНФЕРЕНЦІЇ

DOI: <https://doi.org/10.31318/2786-8877.8.2025.355516>

УДК 78.036:78.071.1Алмаші:780.614.335(477)(045)

АВРАМЕНКО М. М.

Національна музична академія України імені П. І. Чайковського; аспірант кафедри історії української музики та музичної фольклористики; науковий керівник — М. Д. Копиця, доктор мистецтвознавства, професор, професор, завідувач кафедри (Київ, Україна).

Avramenko, Myroslav. Ukrainian National Tchaikovsky Academy of Music; Postgraduate student at the Department of History of the Ukrainian Music and Musical Ethnology. Academic advisor — Marianna Kopytsia, Doctor of Art Studies (Dr. Hab.), Professor, Head of the Department (Kyiv, Ukraine).

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0007-9969-5517>

miryik777@gmail.com

ТЕНДЕНЦІЇ ПОЛІСТИЛИСТИКИ В КОНЦЕРТІ ДЛЯ КОНТРАБАСА І СТРУННОГО ОРКЕСТРУ ЗОЛТАНА АЛМАШІ

TRENDS OF POLYSTYLISTICS IN THE CONCERTO FOR DOUBLE BASS AND STRING ORCHESTRA BY ZOLTAN ALMASHI

Сучасна українська музика характеризується поєднанням традиційних цінностей із новітніми стильовими тенденціями та є частиною світового культурного процесу. У цьому контексті особливе значення має полістилістика, яка відкриває можливості для взаємодії різних жанрів, стилів і технік. Сформована в добу постмодернізму, вона відображає склад-

ність сучасного світу та слугує підґрунтям для осмислення культурних, соціальних і політичних контекстів.

Концерт для контрабаса Золтана Алмаші посідає помітне місце в розвитку українського контрабасового репертуару. Завдяки концептуальній ідеї твір виходить за межі традиційних жанрових рамок і збагачує інструментальну палітру сучасної музики. У Концерті контрабас репрезентує новий рівень емоційного самовираження.

Однією з найцікавіших рис цього твору є прагнення привернути увагу до контрабаса як сольного інструмента з унікальним тембром і широкими виражальними можливостями. Композиція переконливо демонструє, що контрабас здатний виступати не лише як засіб акомпанементу, а й як повноцінний носій складних музичних концепцій. Це особливо вагомо для української музичної культури, у якій розвиток контрабасового репертуару є актуальним завданням.

Полістилістика — одне з найвизначніших явищ музичного мистецтва ХХ–ХХІ століть, яке тісно пов'язане з ідеями постмодернізму. Вона пройшла шлях від фрагментарного поєднання стилів до формування цілісної концепції. У ХХ столітті техніка композиції представлена у творчості Чарльза Айвза, Лучано Беріо, Олів'є Мессіана й Альфреда Шнітке.

В Україні полістилістика почала активно розвиватися наприкінці ХХ ст. у творах Мирослава Скорика, Валентина Сильвестрова, Євгена Станковича, Івана Карабиця та ін.

Золтан Гаврилович Алмаші (нар. 22 січня 1975 року, Львів) — відомий український композитор та віолончеліст, один із яскравих представників полістилістики в сучасній українській музиці. У його творчості поєднуються традиції та новації, емоційна експресія та концептуальна складність.

Золтан Алмаші здобув освіту у Львівському державному музичному інституті (нині Львівська національна академія) імені М. В. Лисенка зі спеціальностей віолончель (1998) і композиція (1999). У 1999–2002 роках він продовжив навчання в асистентурі-стажуванні в Національній музичній академії України імені П. І. Чайковського.

З 2001 року З. Алмаші є членом Національної спілки композиторів України. Викладав у Національній музичній академії України імені П. І. Чайковського. Він є лауреатом численних міжнародних конкурсів, відзначений престижними преміями: імені Левка Ревуцького (2003), імені Бориса Лятошинського (2013), імені Віктора Косенка (2024). У 2024 році Золтану Алмаші присвоєно звання заслуженого артиста України. Його твори виконують у багатьох країнах, зокрема Польщі, Німеччині, Франції, Швейцарії, США.

Золтан Алмаші майстерно поєднує елементи різних стилів — від традиційного українського фольклору і класичних форм до авангардних технік. Його підхід до полістилістики ґрунтується на глибокому розумінні національної традиції та водночас відкритості до сучасних музичних ідей.

У Концерті *сі-мінор* для контрабаса і струнного оркестру (2014) інтегровано різноманітні стилі й виражальні засоби: у драматургії твору автор використав елементи мінімалізму, спектралізму, неофольклоризму та алузій на електронну музику. Кожна частина має свою концептуальну роль, створює враження музичної розповіді, яка веде слухача крізь різні настрої, епохи.

Варто згадати присвяту цього концерту Назарію Стецю, видатному українському контрабасисту. Твір написано під впливом його високого рівня володіння інструментом, що глибоко вразив композитора. Назарій Стець є також визначним популяризатором контрабасової музики як в Україні, так і за її межами.

Перша частина — «Елегія» — найоб'ємніша у творі. Термін «елегія» в музичній традиції вживається для позначення ліричних, часто трагічних композицій. У цьому творі вона становить ядро концерту, концентруючи основний емоційний і тематичний зміст. Сольна партія контрабаса тут досить складна. Ця елегія може трактуватись як метафора боротьби між індивідуальним і колективним, що характерно для стилістичних підходів постмодернізму.

Друга частина — «Інтерлюдія 1» — відкриває серію інтерлюдій, які виконують функцію коротких переходів

між частинами концерту. У цих інтерлюдіях З. Алмаші втілює пошук музичного матеріалу для майбутніх епізодів. Тут відчувається особлива ліричність, яку сам композитор називає «хворобливою лірикою».

Третя частина — «Мультфільм» — демонструє використання прийомів звукового гротеску, створення яскравих образів, що асоціюються з дитинством. Шарж і пародія в цій частині відображають естетику спрощення. Швидкі переходи від *pizzicato* до *arco*, складні флажолети й нестандартні ритми становлять справжній виклик для виконавця.

У четвертій частині — «Техно» — композитор звертається до музичного мінімалізму та імітує звучання електронної музики. Техно як жанр електронної музики вирізняється механічними, повторюваними ритмами, що створюють відчуття технічності й урбаністичності. У цій частині З. Алмаші майстерно передає ці риси засобами оркестрового звучання, а контрабас постає як єдина «жива» думка.

П'ята частина — «Інтерлюдія 2» — виконує функцію з'єднувального елемента між частинами. Тут митець знову повертається до мінімалістичних прийомів, проте надає їм більшої мелодійності.

Шоста частина — «Райдуга в січні» — поетична і водночас драматична. У ній застосовано техніку спектралізму, яка ґрунтується на акустичному аналізі звуків і гармонічному спектрі. Цей стиль сформувався у Франції в 1970-х роках, він дає змогу композиторам створювати багаті тембральні структури. З. Алмаші використовує спектралізм як художній засіб, щоб передати ідею веселки, яку він побачив у січні 2014 року, — у період трагічних подій Революції гідності. Це створює відчуття химерності, яке додає драматизму й тривожності. У цій частині також помітний вплив алеаторики, коли виконавці мають певну свободу у визначених темпах або динаміці.

Сьома частина — «Інтерлюдія 3» — веде до фіналу твору, поєднуючи мотиви попередніх частин. У ній чітко простежується тематичний зв'язок із головною темою наступних варіацій, яким завершується Концерт.

Фінальна частина — «Варіації на тему Боттезіні» — це вершина концептуального твору. Основу цих варіацій становить тема з Концерту № 2 для контрабаса з оркестром *сі мінор* Джованні Боттезіні (Giovanni Bottesini), видатного італійського контрабасиста XIX ст. Цікавим є те, що З. Алмаші бере за основу для своїх варіацій мотив із коди першої частини Концерту в партії віолончелей. Він переосмислює цю тему, інтегруючи її в сучасний контекст і надаючи їй демонічного характеру і драматичності. У варіаціях поєднуються теми з попередніх частин. Фінал пов'язаний із трагічною образністю.

Полістилістика в цьому творі постає головним засобом художнього висловлювання, за допомогою якого автор досліджує складність сучасного світу. Використанням стилістичних контрастів створено багатовимірний музичний простір. Прийоми спектралізму у частині «Райдуга в січні» стають метафорою химерної краси, яку композитор асоціює з історичними подіями, а фольклорні мотиви трансформуються в сучасну форму неофольклоризму. Стилістика й образність цих частин не перебувають у конфлікті, а, навпаки, доповнюють одна одну, формуючи нову художню якість, що виходить за межі традиційного розуміння жанру концерту.

З. Алмаші не обмежується цитуванням чи стилізацією. Він використовує стилі для передачі емоцій і символів, влітаючи їх у драматургію твору. Концерт відкриває нові горизонти для контрабасового репертуару. Полістилістика в сольній партії дає змогу контрабасу вийти за межі традиційних функцій, перетворюючи його на носія глибокого художнього змісту.

Отже, концерт *сі мінор* для контрабаса і струнного оркестру є свідченням зрілості української музичної традиції. У цьому творі полістилістика стає засобом художнього мислення, зберігаючи зв'язок із національними культурними кодами та відкриваючи нові перспективи для розвитку сучасної музики.